

Nagy Botond

joghallgató

Szégedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete

AZ ELÍTÉLTEK VAGY EGYÉB JOGCÍMEN FOGVATARTOTTAK ALAPVETŐ JOGAI T SÉRTŐ
ELHELYEZÉSI KÖRÜLMÉNYEK MIATTI SÉRELEMDÍJ IRÁNTI IGÉNYEK JOGGYAKORLATA*

Debreceni Jogi Műhely, 2021. évi (XVIII. évfolyam) 1-2. szám (2021. szeptember 1.)

DOI 10.24169/DJM/2021/1-2/5

Abstract: The studied topic is the judicial practice regarding the compensation for personal injuries caused by the circumstances of penal institutions, which violate the fundamental rights of convicts and detainees of other dues. Dual research questions have been posed because of the characteristics of the covered topic. The first one is related to civil law and is about demandants', defendants' and courts' attitudes and tendencies relating to the topic in question. The second question, inseparably stemming from the previous one, is from the field of penal execution: what kind of traits can be abstracted from the judicial decisions when it comes to the condition of Hungarian penal institutions. To answer these, empirical methodology must be applied. Accordingly, I examined 91 judicial decisions from 2014 to 2020. Thus, this study depicts the entirety of the relevant time range, meaning that the demandants', defendants' and courts' characteristics are introduced in their arc of development, rather than pointwisely. In my study I delineate the demandants' actions firstly: their claims, their supposedly violated rights and the ontological phenomena causing harm. Secondly, as displaying the defendants' statements of defence, I specify the legal arguments brought on in order to support the claim that the penal institutions caused no harm to those held captive, or that they cannot be obliged to pay compensation. Afterwards, I examine the judicial practice. Firstly, I write about the ways courts treat the claims of ascertainment, namely whether or not the rights of those who are captivated were violated. Subsequently, I portray the claims of detain, about which I illustrate the relevant regime of liability and its partial requirements. Then I write about the matrix of the compensation for personal injury and the indemnification for the prison circumstances, the relation and the delimitation of the two. Finally, I answer the research questions. I draw an ideal model about the first question, in which the parties adduce correctly and make fair judgements. By these the demandants can make sure that the violation of their rights is ascertained and that they are given compensation. By following the model, the defendant can achieve the lowest amount of compensation possible, while the court can make the correct decision from a dogmatic point of view. As for the penal executive question, I give suggestions to solve the problem of the circumstances of penal institutions violating fundamental rights.

Keywords: compensation for personal injuries, prison circumstances, penal institutions, convicts, detainees of other dues, judicial practice, personal rights, fundamental rights

Absztrakt: A dolgozat vizsgálódásának fókuszába eső kérdéskör az elítéltek vagy egyéb jogcímen fogvatartottak alapvető jogait sértő elhelyezési körülmények miatti sérelemdíj iránti igények joggyakorlata. Ezzel összefüggésben a taglalt téma jellegéből fakadóan kettős kutatási kérdés került megfogalmazásra. Az első polgári jogi jellegű, s arra irányul, hogy a joggyakorlatban milyen felperesi, alperesi és bírósági attitűdök, tendenciák jelennek meg az elhelyezési körülményekkel összefüggő sérelemdíj kapcsán. A második a

* „AZ INNOVÁCIÓS ÉS TECHNOLÓGIAI MINISZTERIUM ÚNKP-19-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT SZAKMAI

TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

büntetés-végrehajtás tárgykörét érinti, s elválaszthatatlanul következnek az elsőbből: a bírói gyakorlatból milyen, a magyar büntetés-végrehajtási körülményeket jellemző sajátosságok tárhatóak fel. Ezek megválaszolása empirikus kutatómódszertant igényel. Ennek megfelelően 91 darab 2014 és 2020 közötti ítéletet dolgoztam fel átfogó jelleggel. Ez nem jelent mást, minthogy a dolgozat bemutatja a sérelemdíj jogintézménye szempontjából releváns teljes időszakot, azaz a felperesi, alperesi és bírósági karakterisztikák nemcsak pontszerűen, hanem fejlődési ívükben kerülnek ismertetésre. Dolgozatomban először a felperesi kereseteket taglalom: részletezem, hogy mire irányul a kereseti kérelmük, melyik személyiségi jogukat vélik sérülni, illetve milyen létbeli jelenségekre alapozzák a jogsértést. Második pontként vizsgálom az alperesi ellenkérelmeket illetően, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek milyen jogi érvekkel kívánják alátámasztani, hogy nem követtek el jogsértést, vagy hogy velük szemben sérelemdíj kiszabására nincs lehetőség. Ezek után térek rá a bírói gyakorlat vizsgálatára. Először azt részletezem, hogy a bíróságok miként kezelik a megállapítási kereseteket, vagyis a jogsértés meg- vagy meg nem történtének kérdését. Majd bemutatom a marasztalási kereseteket, amelyek kapcsán a bíróságok szerint releváns felelősségi rezsimit, illetve az annak megfelelő részkövetelményeket taglalom. Ezek után kitérek a sérelemdíj és az elhelyezési körülményekkel összefüggő kártalanítás mátrixára, bemutatom a két jogintézmény viszonyrendszerét és az egyes elhatárolási pontokat. Végül sor kerül a kutatási kérdések megválaszolására. A polgári jogi kérdés kapcsán egy ideális modellt vázlok fel, amelyben az egyes eljárási szereplők megfelelő hivatkozásokat tesznek és döntéseket hoznak. Ezek révén a felperes biztosítani tudja, hogy a sérelmei miatt a jogsértést megállapítsák, valamint számára sérelemdíjat ítéljenek meg. Az alperes a modell követésével elérheti, hogy a megítélt sérelemdíj összege minél kisebb legyen, a bíróság pedig helyes dogmatikai alapokra helyezkedhet. A büntetés-végrehajtási kérdés kapcsán pedig megoldási javaslatokkal élek, amik mentén felszámolhatóak lennének az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények.

Kulcsszavak: sérelemdíj, elhelyezési körülmények, büntetés-végrehajtási intézetek, elítéltek, egyéb jogcímen fogvatartottak, bírói gyakorlat, személyiségi jogok, alapvető jogok

E dolgozat témája az elítéltek vagy egyéb jogcímen fogvatartottak (a továbbiakban együtt: fogvatartottak) alapvető jogait sértő elhelyezési körülmények miatti sérelemdíj iránti igények joggyakorlata. A vizsgálat során a 2014 és 2020 között eltelt hét év 91 ítéletét dolgoztam fel, s ezekből próbáltam átfogó tételeket absztrahálni a judikatúrában követett tendenciákról. Ezt tekintem elsődleges kutatási kérdésnek is: mik azok a jellegzetes vonások, amik megjelennek a felperesi keresetekben, az alperesi ellenkérelmekben és a bírói gyakorlatban a téma kapcsán. Ennek megválaszolása azonban elkerülhetetlenül együtt jár egy másodlagos kutatási kérdés kitérésével, jelesül a magyar büntetés-végrehajtás (a továbbiakban: bv.) aktuális helyzetének a sérelemdíj iránti ítéletek révén történő feltárásával, s arra nézve megoldási javaslatok kidolgozásával. A kutatás tárgyának taglálása körében elsősorban az ítéletek elemzésével foglalkozom, lévén a kutatási kérdések csak empirikus módszertannal válaszolhatóak meg. Ennek megfelelően bemutatom a legtipikusabb felperesi és alperesi hivatkozásokat, illetve a bíróságoknak az ezekre adott reflexióit. Töreksem arra, hogy a dominánsabb és a kevésbé markáns álláspontokra is kitérjek, illetőleg ezek között magam is állást foglaljak. Végezetül említést teszek a sérelemdíj és a kártalanítás viszonyrendszeréről is. A dolgozat célkitűzése kifejezetten a magyar vonatkozások vizsgálata, s ezek alapján alkalmazandó modellek feltárása. Erre tekintettel a szakjogi összehasonlító jogi módszeren alapuló külföldi modellek bemutatása az egyes részkitűzések mentén értelmezendő. A külföldi elemek rövid megjelölésének célja az, hogy lássuk, milyen sokféleképpen kezelik a sérelemdíjat az egyes országokban.

A témaválasztás indoka egyrészt a kutatás tárgyának polgári jogi és büntetőjogi interdiszciplináris jellege, amely számomra mindig is kifejezetten érdekes határterületnek bizonyult. Másrészt magyarázatul szolgál az is, hogy a zszurnalisztikai körökben „börtönbiznisz” címszó alatt jelenleg is számos – sokszor minden jogi alapot nélkülöző – polémia folyik a kártalanításról, azonban a sérelemdíjas ítéleteket méltatlanul mellőzik. Pedig ezek igen nagy számban vannak jelen, s a jelentőségük vagy aktualitásuk sem csekélyebb a kártalanításhoz képest. Növumnak tekintem ezek feldolgozását és bemutatását, amire eddig a magyar jogirodalomban még nem került sor. Emellett reménykedem abban, hogy e dolgozat segíti a témában való eligazodást, a helyes jogelméleti alapok bemutatását – eloszlal egy-két kételyt, vagy épp megerősít néhány felvetést, esetleg új gondolatokat serkent. Ennek érdekében magam is igyekszem majd javaslattal élni az esetleges problémás elemek orvoslását illetően.

1. A felperesi keresetek

A felperesi kereseti kérelmek többsége arra irányul, hogy a bíróság egyrészt állapítsa meg az alperesi bv. intézet által megvalósított jogsértést, továbbá ítéljen meg a felperes részére sérelemdíjat. Egyes kérelmekben azonban – rendkívül ritkán – megjelennek egyéb jogkövetkezmények is. Ilyen például a magánlevél útján történő elégtételadásra kötelezés¹ vagy a bocsánatkérés.² Azaz a vizsgált keresetek tanúsága szerint a felperesek alapvetően nem érvényesítenek a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:51. §-ban meghatározott felróhatóságtól független szankciókra irányuló igényt az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények kapcsán. Érdemes kiemelni, hogy az elhelyezési körülmények némelyikét – például a túlsúfoltságot – illetően néhány objektív jogkövetkezmény teljesen értelmezhetetlen. Példaként lehet említeni a jogsértés abbahagyását, az alperes eltűnését a további jogsértéstől, a sérelmes helyzet megszüntetését, az irreverzibilitásra tekintettel a jogsértés előtti állapot helyreállítását. Persze vannak olyan, az elhelyezési körülmények kapcsán felmerülő esetleges problémák is, ahol e fent említett jogkövetkezmények értelmet nyerhetnek. Ilyen például az, ha a fogvatartottat minden ok nélkül a lakóhelyétől legtávolabbi bv. intézetben helyezik el. Ezt illetően már felmerülhet a felperes részéről az a kereseti követelés, hogy a bíróság tiltsa el az alperest a jogsértés további folytatásától, s így rendelje el a felperes áthelyezését.³

Érdemes még figyelmet fordítani arra, hogy milyen személyiségi jogukat látják sérülni a felperesek. Általános jelleggel említhető az anyajognak tekintett emberi méltóság, amely szinte minden kérelemben szerepel. Ennek megjelenése igen logikus, hiszen ez a vélt vagy valós jogsértések széles skáláját képes lefedni. Ritkábban, de nem elvéve hivatkoznak a felperesek továbbá a testi és lelki egészséghez fűződő joguk sérelmére.⁴ Megjelenik a jogalkalmazási gyakorlat által önálló, Ptk-ban nem nevesített személyiségi jogként kimunkált családi élethez fűződő jog megsértésére való hivatkozás is.⁵ Sérülni találta továbbá egy felperes a levéltitokhoz való jogát,⁶ amely a magántitokhoz való jogból eredeztethető. Egyes tényállásokban a vallásgyakorláshoz fűződő személyiségi jog sérelmét vetik fel a felperesek.⁷ Az elhelyezési körülmények alapulvételéből fakadóan talán nem várt módon szintén megjelent a felperesi kérelmek között a névviseléshez való jog megsértése is.⁸ Mindezekon túlmenően egy-egy nem várt, processzuális jellegű alkotmányos alapjogra való hivatkozás is szerepelt a keresetekben: személyiségi jogi sérelemként került megjelölésre a tisztességes eljáráshoz való jog sérelme,⁹ illetőleg a jogorvoslathoz fűződő jog sérelme is.¹⁰

E személyiségi jogok sérelmét a felperesek számos körülményből eredeztetik. Szinte mindegyik keresetben megjelenik a túlsúfoltsággal összefüggésben az előírt mozgás- vagy élettér biztosításának elmaradása.¹¹ Lényegesen ritkábbak az olyan keresetek, amelyekben a felperes legalább részben nem a túlsúfoltságból eredezteti személyiségi jogainak sérelmét, hanem kizárólag az elhelyezéssel összefüggő egyéb faktorokból, például a poloskacspésekből.¹² A rovarfertőzöttség a keresetekben igen gyakran említett sérelem, így alappal lehet következtetni arra, hogy rendszerszintű problémáról van szó. Gyakran jelölik meg emellett a zárka

¹ Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.891/2018/12/II.

² Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.161/2017/22.

³ Fővárosi Törvényszék P.23936/2017/28.

⁴ Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.044/2020/4., Győri Ítéltábla Pf.II.20.060/2017/4/I., Szegedi Törvényszék 7.P.21.830/2016/18.

⁵ Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.891/2018/12/II.

⁶ Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.521/2015/16.

⁷ Fővárosi Törvényszék P.23025/2014/68., Szegedi Törvényszék 7.P.21.830/2016/18.

⁸ Fővárosi Törvényszék P.21402/2014/196.

⁹ Szegedi Törvényszék 7.P.21.830/2016/18.

¹⁰ Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.161/2017/22.

¹¹ Miskolci Törvényszék P.22046/2016/16., Győri Törvényszék P.20140/2019/13., Pécsi Törvényszék 14.9.20.850/2016/88.

¹² Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.21.293/2017/4/II., Veszprémi Törvényszék 5.P.20.575/2016/14.

kapcsán a felperesek a toalett,¹³ – akár a felszerelt kilátásgátlók,¹⁴ akár a rossz szigetelés¹⁵ miatt – a nyílászárókkal, valamint – a dohányfüst¹⁶ vagy a nem megfelelő végrehajtási fokozat¹⁷ miatt – a zárkatársakkal összefüggő panaszait. Ritkán a sétálóudvarral kapcsolatban is említenek sérelmeket.¹⁸ Előfordul az élelmezés mennyiségét és minőségét,¹⁹ az egészségügyi ellátás adekvát voltát,²⁰ valamint a fogvatartottak szállításának *modus operandiját*²¹ érintő problémák taglalása is. Ez utóbbi aktust illetően megemlíti egyes esetekben a szállítások kirívóan magas számát is – ez néha akár a 157 alkalmat is eléri.²² Mindezekből az a következtetés vonható le, hogy a felperesek a fogvatartotti lét számos szegmense kapcsán élnek – vagy legalábbis jelölnek – meg kellemetlenségeket.

Mindazonáltal e dolgozat elsősorban a túlzásfűlötságra helyezi a hangsúlyt, mivel az a leginkább generálisnak mondható probléma, szinte minden ítéletben központi szerepben jelenik meg. A többi sérelmes ontológiai jelenségre e dolgozat a továbbiakban esetleg csak említés szintjén tér ki. Ezt indokolja továbbá, hogy a biztosított tér kapcsán hatnak közre legkevésbé az adott tényállás magasabb absztrakciós szintre nem emelhető részmozzanatai, azaz ebből lehet a legjobban általános tendenciákat felvázolni a bírói gyakorlat kapcsán.

2. Az alperesi ellenkérelmek

Az alperesi ellenkérelmek szintén hasonló mintázatokat követnek. Rendkívül tipikus, miszerint az alperesi bv. intézetek a telítettségi rátából fakadóan – annak objektív volta miatt – szinte kivétel nélkül nem vitatják, hogy felperesek részére az előírt mozgás- vagy életteret nem biztosították.²³ A magyar bv. intézetek átlagos telítettsége 113-141% a kutatás szempontjából releváns időszakban.²⁴ Ezt az arányszámot maguk az ítéletek is megerősítik, a legáltalánosabbnak talán a 130-140%-os túlzásfűlötség mondható.²⁵ Nem ritkán merül fel azonban, hogy az országos átlagot meghaladó telítettséget sem vitatták az alperesek, így előfordult 150%-os,²⁶ 200%-os,²⁷ sőt, akár közel háromszoros, 290%-os²⁸ túlzásfűlötség is. Ezek már önmagukban is meghökkentő számok, amelyek okkal vetíthetők előre az elhelyezési körülményekkel összefüggésben a személyiségi jogok sérelmét. Azonban még inkább beszédesnek ígérkezik, ha megvizsgáljuk, hogy egy személyre hány négyzetméternyi terület jut ilyen túlzásfűlötség mellett. Ezt illetően sajnálatos módon előfordulnak olyan alacsony számok, mint a 2,33 m²,²⁹ az 1,59 m²,³⁰ a 0,8 m²,³¹ de akár 0,39 m² is.³² Ezeket a mérőszámokat az alperesi intézetek maguk sem tagadták. Ennek következtében egyes alperesek a megállapítási keresetek teljesítését nem is ellenzik, magát a személyiségi jogok megsértését elismerik, s csak a sérelemdíjat illetően adnak elő érdemi védekezést a felróhatóságuk hiányára alapozva.³³

¹³ Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.20.263/2018/6/II., Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.283/2019/5-II., Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.287/2019/4.

¹⁴ Győri Ítéltábla Pf.I.20.124/2017/3/I., Debreceni Törvényszék P.20889/2015/12.

¹⁵ Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.997/2017/4/II., Győri Ítéltábla Pf.IV.20.298/2017/3.

¹⁶ Fővárosi Törvényszék P.20305/2017/20., Szolnoki Törvényszék 6.P.20.865/2018/21.

¹⁷ Kaposvári Törvényszék 10.P.20.624/2016/29., Veszprémi Törvényszék 7.P.20.236/2015/73/I.

¹⁸ Budapest Környéki Törvényszék 21.P. 20.617/ 2014/ 34.

¹⁹ Szombathelyi Törvényszék P.20500/2018/12.

²⁰ Fővárosi Ítéltábla Pf.21187/2016/4.

²¹ Győri Ítéltábla Pf.III.20.192/2017/8.

²² Fővárosi Törvényszék P.24047/2017/55.

²³ Szolnoki Törvényszék 6.P.20.202/2016/24.

²⁴ Börtönstatisztikai szemle, 2015; Börtönstatisztikai szemle, 2017; Börtönstatisztikai szemle, 2019

²⁵ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.236/2015/73/I.

²⁶ Győri Ítéltábla Pf.V.20.118/2016/4.

²⁷ Nyíregyházi Törvényszék 5.P.21.278/2014/30.

²⁸ Fővárosi Ítéltábla Pf.21391/2016/3.

²⁹ Miskolci Törvényszék 13.P.20.835/2018/11.

³⁰ Győri Ítéltábla Pf.II.20.060/2017/4/I.

³¹ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.398/2016/24/I.

³² Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.141/2019/6/II.

³³ Kaposvári Törvényszék 6.P.21.544/2015/7.

Ezzel szemben más ítéleteknél – annak a beismerése mellett is, hogy az előírt hasznos alapterület biztosítása valóban elmaradt – a védekezés már a jogsértés tényére nézve is kiterjed. E körben egyes intézetek előadják a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv.tv.) 98. § (1) bekezdés b) pontjában rögzített befogadási kényszerre hivatkozással, hogy az ütközik az elhelyezési körülmények biztosításának kötelezettségével, s ez számukra feloldhatatlan helyzetet eredményez.³⁴ A befogadási kényszer – véleményük szerint – arra tekintettel, hogy jogszabályban előírt kötelezettség, kizárja a felelősségük megállapítása mellett a személyiségi jogok sérelmét is, hiszen nemcsak normatív utasítást jelent rájuk nézve, hanem törvényi felhatalmazást is. Következésképpen a jogsértés álláspontjuk szerint teljességgel kizárt.³⁵ Ellenkérelmükben a marasztalási keresetekkel szemben rendszerint említik még a korlátozott költségvetési forrásokat is,³⁶ illetve hogy az intézetek épületeinek se nem tulajdonosai, se nem vagyongazdálkodói.³⁷ Ezeket olyan objektív körülményeknek tekintik, amelyek következtében nem áll módjukban a túlsúfolttságot az épület bővítésével feloldani, így felelősség őket az álláspontjuk szerint semmiképp sem terhelheti, hiszen hiányzik a felróhatóságuk. Néhány intézet szerint önmagában az, hogy a jogszabályok által előírtakhoz képest túlsúfoltak a cellák, nem jelenti azt, hogy emberi tartózkodásra alkalmatlanok vagy sérelmesek is.³⁸ Vagy amennyiben mégis ezt jelentené, úgy a felperes felelőssége, hogy ezeket a körülményeket jogkövető magatartás tanúsításával elkerülje, s így ne kelljen bv. intézetbe mennie.³⁹

Megjelenik arra való hivatkozás is, hogy a bv. intézetek a zsúfolttsági adatokat folyamatosan jelentik a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BVOP) felé, ennél többet a sérelmes helyzet megszüntetéséért tenni nem tudnak,⁴⁰ így az elvárható magatartást tanúsítják. Vannak olyan hivatkozások, amelyek a sérelmes helyzet fennállásának általánosságát, országos jellegét hangsúlyozzák, s ez alapján kívánják kizárni, hogy velük szemben igényt lehessen érvényesíteni.⁴¹ Előfordul emellett olyan érvelés is, miszerint az állam a Bv.tv. 2017. január 1-jével hatályba lépő, kártalanításról szóló rendelkezéseivel visszaható hatállyal magára vállalta az elhelyezési körülmények által okozott sérelmekért a felelősséget, így az állammal szemben kell igényt érvényesíteni.⁴² Kifejtik, miszerint amennyiben a visszaható hatály nem is zárja ki a bv. intézetekkel szemben a perlést, a kártalanítással mint *terminus technicus* a jogalkotó elismerte, hogy nem jogellenes a magatartás, amit tanúsítanak. Következésképpen velük szemben sérelemdíjat az elhelyezési körülményekre alapozva megállapítani semmiképp sem lehet.⁴³

Ezekhez az argumentumokhoz hasonló, amikor az intézetek arra hivatkoznak, hogy a bv-ben a körülmények biztosítása az állam feladata, így a passzív perbeli legitimáció hiányában nem velük, hanem az állammal, az illetékes miniszterrel vagy a BVOP-val szemben kell igényt érvényesíteni.⁴⁴ Az alperesek igyekeznek ellenkérelmeikben kihasználni azon érvelést is, miszerint az irányadó jogszabályi háttér a korai időszakban még a „lehetőleg” szót használta.⁴⁵ Ennek megfelelően szerintük nem okozhattak sérelmet a felpereseknek azzal, ha az előírt területet nem biztosították, lévén rájuk nézve az nem volt normatív kötelezettség.⁴⁶ A felperesek által felhozott sérelmeket illetően pedig hivatkozik néhány alperes arra, hogy amennyiben a

³⁴ Lásd e felelősségkizáró kötelezettségütközésről a Székesfehérvári Törvényszék 27.P.20.455/2010/28. ítéletét, hasonlóan a BDT 2013. 2969. eseti döntéséhez. Az ezekben kifejtettekhez hasonló érveléseket maga a Kúria nyilvánította tévesnek a Pfv.IV.21.344/2015/6. ítéletével.

³⁵ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.398/2016/24/I.

³⁶ Győri Ítéltábla Pf.III.20.060/2018/3.

³⁷ Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.066/2016/4.

³⁸ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.236/2015/73/I., Veszprémi Törvényszék 5.P.21.555/2016/6., Veszprémi Törvényszék 7.P.20.398/2016/24/I.

³⁹ Ilyen vitriolosan pikírt és jogi érveket mellőző megjegyzéstől szerencsére az alperesek többsége tartózkodik, ennek felhívására mindösszesen egyszer került sor – lásd: Fővárosi Törvényszék P.21149/2019/11.

⁴⁰ Kaposvári Törvényszék 8.P.21.546/2015/8.

⁴¹ Győri Ítéltábla Pf.I.20.013/2018/5/I., Veszprémi Törvényszék 7.P.20.398/2016/24/I., Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.21.500/2015/3/II.

⁴² Veszprémi Törvényszék 5.P.21.555/2016/6.

⁴³ Győri Ítéltábla Pf.II.20.061/2017/4.

⁴⁴ Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.21.500/2015/3/II., Győri Ítéltábla Pf.IV.20.298/2017/3.

⁴⁵ A 12/2010. (XI. 9.) KIM rendelet és a 6/2015. (III. 30.) IM rendelet közötti időszakban a jogszabályok szövege szerint ugyanis az előírt élet-, illetve mozgásteret csak „lehetőség szerint” kellett biztosítani.

⁴⁶ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.236/2015/73/I.

felperes sem panasszal, sem pedig közvetlenül az intézettel szemben kártérítési igénnyel nem él a pert megelőzően, az relativizálja a felperes által felhozott körülmények hátrányos voltát.⁴⁷ Hovatovább néhány ítélet alperesi állításainak tartalma szerint a közvetlenül az intézménnyel szemben érvényesíteni kívánt kártérítési igény hiánya nemcsak relativizálja a sérelmeket, hanem egyenesen ki is zárja a perlés lehetőségét⁴⁸ – tekintettel a Bv.tv. 143. § (1) bekezdésének alperesi interpretációjára. A 2017. január 1-jével bevezetett kártalanítás és az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülmények miatti sérelemdíjjal összefüggő ítéletek kapcsolatát mutatják azok az alperesi hivatkozások, amelyek szerint, ha az alperes már kártalanításban részesült a kifogásolható elhelyezése miatt, úgy ugyanerre hivatkozással sérelemdíjat már nem kérhet. Ennek mögöttes indoka, hogy az alperesek szerint ekkor már kompenzációra kerültek a felperes által elszenvedett sérelmek.⁴⁹

3. A bírói gyakorlat a megállapítási kereseteket illetően

Míg a felperesi kereseteket és alperesi ellenkérelmeket a meghatározó közös mintázatok jellemezték, addig ez a bírói ítéleteknek kevésbé sajátja. Természetesen meg lehet állapítani, hogy mi a bíróságok többsége által követett gyakorlat, azonban számos kérdést igen más megközelítésben kezelnek.⁵⁰ A következőkben igyekszem felvázolni az egyes ítéleti elemek kapcsán az eltérő, ellentétes álláspontokat, és meghatározni, hogy mi a többségi vélemény. Illetőleg törekszem majd arra, hogy helyes dogmatikai alapokra helyezkedve magam is állást foglaljak az adott kérdésekben.

Egyes bíróságok mellett érvelnek, hogy már pusztán az előírt hasznos alapterület biztosításának elmaradása objektíve sérti a felperes személyiségi jogait, pontosabban emberi méltóságát.⁵¹ Álláspontjuk szerint tehát önmagában a zúfolttság ténye alapot ad a személyiségi jogsértés bíróság általi megállapítására mint objektív szankcióra.⁵² Ezen ítéletek nem vitatják, hogy a fogvatartotti lét szükségszerűen bizonyos fokú jogkorlátozással jár, de a személyiség immanens részét jelentő emberi minőségből fakadóan az inhumánus körülmények közé sorolható, ha a zárkák alapterülete a minimális standardoknak sem felel meg. Az emberi életvitel gátolása ugyanis az emberi méltóság sérelmét eredményezi,⁵³ hiszen ilyen környezetben az alapvető életfunkciók gyakorlása elnehezül, zavarokba ütközik. Ez magának a bv-nek az elveivel is ellentétes.⁵⁴ Általánosságban elmondható, hogy ez a bírói vélekedés tekinthető a többségi álláspontnak, számos más ítéletben is megjelenik ez a megállapítás.⁵⁵ Más, ezzel a felfogással egyetértő ítéletekben a bíróság hangsúlyozza, hogy a fogvatartottat megillető jogok a fogva tartás során annyiban módosulnak, amilyen mértékben azt az irányadó jogszabályok rendelkezései megengedik, és amilyen mértékben az elkerülhetetlen. Márpedig a Bv.tv. preambuluma kiemelt figyelmet fordít a fogvatartottak emberi méltóságának védelmére. Következésképpen e személyek emberi méltóságának sérelme sosem lehet megengedett még egy olyan területtel összefüggésben sem, mint a bv., aminek egyebekben lényegi ismertetőjegye a jogkorlátozás.

Ugyanakkor nem minden bíróság helyezkedik erre az álláspontra. Konkrét ügyben az eljáró bíróság alkalmasnak találta az objektív körülményekre és a befogadási kényszerre irányuló alperesi hivatkozást arra, hogy relativizálja a felperes személyiségi jogainak a sérelmét. Ezen ítélet arra a következtetésre jutott, hogy ilyen ontológiai és jogszabályi környezetben az alperesek nemhogy nem tehetőek felelőssé a jogsértésért, de maguk a körülmények is csak kisebb mértékben sértik az emberi méltóságot. Ezt pedig a fogva tartás

⁴⁷ Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.21.274/2016/3/II., Győri Ítéltábla Pf.I.20.013/2018/5/I.

⁴⁸ Fővárosi Törvényszék P.24047/2017/55.

⁴⁹ Fővárosi Törvényszék P.21970/2017/31.

⁵⁰ Ugyanakkor ez a széttartás sem annyira drasztikus, mint ahogy például a kínai bíróságok kezelik a sérelemdíjjal összefüggő pereket. Ott – az ország nagy és színes volta miatt – az elszenvedett sérelem kompenzáálásának számtalan, egymással össze nem egyeztethető szintje van. Ez idegen megoldás a nyugati jogrendszerektől, amiket a közös (minimum)standardok és a hatalommal való visszaélés elleni mechanizmusok jellemeznek. Így a magyar bírói gyakorlat széttartása is a kontinentális európai kontextusban értelmezendő – lásd: WANG, KUI-HUA – MENDELSON, DANUTA, 1996.

⁵¹ Kaposvári Törvényszék 8.P.21.562/2015/9.

⁵² Győri Ítéltábla Pf.I.20.124/2017/3/I.

⁵³ Kaposvári Törvényszék 8.P.21.546/2015/8.

⁵⁴ Székesfehérvári Törvényszék 27.P.20.884/2015/9.

⁵⁵ Nyíregyházi Törvényszék 5.P.21.278/2014/30., Győri Ítéltábla Pf.II.20.061/2017/4.

elkerülhetetlen velejárójának tekinti.⁵⁶ Más, de azonos irányba mutató ítéletek szerint a fogva tartás körülményeire vonatkozó rendelkezések megsértése önmagában nem jelenti a személyiségi jogok sérelmét is. Olyan többlettényállási elemet várnak el ehhez, amelyből egyértelműen kitűnik, hogy az elhelyezés objektíve és a fogvatartott számára is emberi méltóságot sértő.⁵⁷

Véleményem szerint e második, kisebbségi álláspont kevésbé elfogadható. A személyiségi jogok sérelme objektív helyzet, a körülmények vagy sértik a felperesek emberi méltóságát, vagy nem. E körben nem szabad figyelembe venni olyan tényezőket, mint a költségvetési források korlátozott volta, az intézeti épületek feletti tulajdoni viszonyok, az országosan általánossá vált jelleg vagy az adott fogvatartott szubjektív érzete. Ezek nem fosztják meg az alperesi magatartást a jogsértő jellegtől.⁵⁸ Meggyőződésem, miszerint illetően véleményemet erősíti a 32/2014. (XI. 3.) AB határozat is. Ebben kifejtette az Alkotmánybíróság, hogy a zárkában fogvatartottak számára rendelkezésre álló élet-, illetve mozgástérnek mindenkor meg kell felelnie annak a minimális mértéknek, amely biztosítja elhelyezésüket az emberi méltósághoz való alapjoguk sérelme nélkül. E minimum standard nélkül ugyanis olyan túlszűfoaltság keletkezik, amely ellehetetleníti az emberhez méltó, a természetes személyeket specifikumaiktól függetlenül megillető bánásmódot, így inhumánus, megalázó bánásmódnak minősül.⁵⁹ A 3 m²-t el nem érő hasznos alapterület esetén nem kell a személyiségi jog sérelmének vizsgálata kapcsán más szempontokat mérlegelni, csak azt, hogy nem biztosítottak a jogszabályban előírt mértékek. Ekkor az emberi méltóság sérelme minden további nélkül megvalósul. ⁶⁰ Ha és amennyiben 3-4 m² közötti a biztosított tér, úgy egyéb körülményeket is figyelembe kell venni.⁶¹

Ezen alkotmánybírói határozattal összecsengő az Emberi Jogok Európai Bíróságának (a továbbiakban: EJEB) gyakorlata.⁶² Az EJEB számos ügyben⁶³ megállapította, hogy a zsúfolt körülmények közötti fogva tartás nem tartja tiszteletben az alapvető emberi méltóságot,⁶⁴ s kimeríti az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJE) 3. cikkében tilalmazott embertelen és megalázó bánásmód definícióját.⁶⁵ Számos ítélet hivatkozik továbbá a Kúria legújabb gyakorlatára is,⁶⁶ amely szerint személyhez fűződő jogokat sért, ha jogszabályban meghatározott fogvatartási körülményeket az előírt minimális mozgástér biztosításával nem teszik lehetővé a fogvatartott számára.⁶⁷

Le kell szögezni azonban, hogy nem minden jogsértés jelenti a személyiségi jogok sérelmét is.⁶⁸ Így alaptalanok például a felpereseknek azok az érveléseik, amikor a személyiségi jogok sérelmét felhívva említették meg a tisztességes eljáráshoz vagy a jogorvoslathoz való jog megsértését. Az a kevés ítélet, amiben ilyen kérdéskör felmerül, egyértelműen arra az álláspontra helyezkedik, hogy a hatékony jogorvoslathoz

⁵⁶ Szolnoki Törvényszék 6.P.20.202/2016/24.

⁵⁷ Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.21.500/2015/3/II.

⁵⁸ Győri Ítéltábla Pf.I.20.013/2018/5/I.

⁵⁹ Hasonlóan az EJEB gyakorlatában: Kalasnyikov kontra Oroszország (47095/99.), 2002. július 15., 97. bekezdés

⁶⁰ Hasonlóan az EJEB gyakorlatában: Tunis kontra Észtország (429/12.), 2013. december 19., 44. bekezdés

⁶¹ Hasonlóan az EJEB gyakorlatában: Praznik kontra Szlovénia (6234/10.), 2012. június 28., 20. bekezdés; Modarca kontra Moldávia (14437/05.), 2007. május 10., 66. és 67. bekezdés.

⁶² Hangsúlyozandó, hogy néha diszkrépancia figyelhető meg az EJEB gyakorlatában azt illetően, hogy pusztán a m²-t elég-e alapul venni, vagy egyéb körülményeket is vizsgálni kell az EJE 3. cikkel való összhang kapcsán – lásd: JUHÁSZ, 2016.

⁶³ Szél kontra Magyarország (30.221/06.), Kovács kontra Magyarország (15.707/10.), Hagyó kontra Magyarország (52.625/10.), Fehér kontra Magyarország (69.095/10.), Varga és mások kontra Magyarország (ügynevezett pilot ügy)

⁶⁴ A zsúfolt körülmények kapcsán az EJEB egyes esetekben csak az előírt 3 m² biztosításának elmaradását vizsgálja egyéb aspektusokra tekintet nélkül, néha e többletszempontokat súlyosító körülményként veszi figyelembe. Máskor a 3-4 m² közötti teret egyéb tényezők fennállása mellett tekinti emberi méltóságot sértőnek, megint máskor – kivételesen – pedig önmagában is az EJE-vel ellentétesen nyilvánítja azt – lásd: JUHÁSZ, 2016.

⁶⁵ A kínzást a 3. cikk kapcsán nem szokta megemlíteni az EJEB, a túlszűfoaltság kapcsán az embertelen és megalázó bánásmód merül fel. Ritkán, de előfordul, hogy csak megalázónak nyilvánítja az elhelyezést az EJEB, embertelenség nem.

⁶⁶ Kúria Pfv.IV.21.778/2010/4.; Kúria Pfv.IV.22.372/2011/9.; Kúria Pfv.IV.21.654/2015. utóbbi közzétéve BH 2016. 240. szám alatt; Kúria Pfv.IV.21.344/2015/6.; Kúria Pfv.III.20.356/2017/3.; Kúria Pfv.IV.22.029/2016/3., Kúria Pfv.III.22.056/2016/3.; Kúria Pfv.IV.22.222/2016/3.

⁶⁷ Győri Ítéltábla Pf.III.20.192/2017/8.

⁶⁸ BH 2004. 140.

fűződő jog eljárási jog, nem pedig személyiségi jog.⁶⁹ Szintén nem minősül személyiségi jognak a tisztességes eljáráshoz való jog, lévén az az állami közreműködés mellett zajló eljárások zavartalan funkciójú megvalósítását és érvényesülését szolgálja. Más szavakkal élve ez ugyancsak egy eljárási alapjog, mivel a védendő érdek itt sem közvetlenül az ember személyiségéből fakad,⁷⁰ nem a személyiség szabad kibontakozásának közvetlen biztosítója.⁷¹ Ezek megsértése csak valamely többletkövetelmény teljesülése esetén eredményezheti egyúttal a személyiségi jogok megsértését is.⁷² Önmagában tehát az eljárási alapjogok sérelme nem vezethet a sérelemdíj megállapítására.

A mozgás-, illetve élettér kapcsán érdemes megvizsgálni, miként viszonyulnak a bíróságok az elhelyezési körülmények részletszabályait rögzítő jogszabályok⁷³ korábbi verzióiban rögzített „lehetőség szerinti” kitételhez. Néhány bíróság e körben a Kúria értelmezésére hivatkozik, ami szerint ez normatív kötelezettséget jelentett az intézetekre nézve, nem pedig csak ajánlás jellegű volt.⁷⁴ Ezzel szemben egyéb ítéletek amellet foglalnak állást, miszerint az ilyen jellegű megfogalmazás nem jelent kategorikus kötelezettséget, ténylegesen csak lehetőség.⁷⁵ Hovatovább az ilyen norma nem is igazi jogszabály, legfeljebb egy látszólagos korlátozást tartalmazó ajánlás.⁷⁶ Következésképpen amennyiben az intézetek nem biztosítják az előírt teret, az nem jogsértő.⁷⁷

Ez esetben véleményem szerint a részben helyes dogmatikai megállapítás az utóbbi. Úgy gondolom, hogy a kúriai értelmezés *contra legem*, hiszen a törvény kifejezetten lehetőségként említi, nem kötelezettségként írja elő a meghatározott alapterület biztosítását. Az, hogy ez a szabályozás nem felelt meg a nemzetközi standardoknak, azaz nemzetközi szerződésbe ütközött, illetve alaptörvény-ellenes is volt, vitathatatlan.⁷⁸ Ebből következően a kellő tér biztosításának elmaradása jogsértő, de nem a végrehajtásra irányadó IM rendeleteket, hanem egyéb, a jogforrási hierarchia magasabb fokán álló normákat sértett. Ugyanakkor a Kúria részéről az ilyen módon történő értelmezés már a jogalkotás terepére tévedve sérti a hatalommegosztás elvét. A jogalkotónak kellett volna megfelelővé tennie a magyar normát a nemzetközi, illetőleg egyéb belső szabályoknak. Bár a bírói jogértelmezés valóban kihasználhatja az egyes normatív tartalmak flexibilitását arra, hogy az aktuális jogi környezethez igazítsa azt, de az ilyen fokú *contra legem* értelmezés meggyőződésem szerint már túlmutat ezen.

4. A bírói gyakorlat a marasztalási kereseteket illetően

Elsőként érdemes a kiindulási pontnak számító felelősségi alakzatot említeni. A Ptk. 2:52. § (2) bekezdésben foglalt utalószabály szerint ugyanis a sérelemdíjra kötelezés feltételeire a kártérítési felelősség szabályait kell megfelelően alkalmazni. Felmerül azonban a kérdés, hogy e szakasz helyett jelen esetben melyik felelősségi rezsimit kell érteni. A bíróságok e tekintetben egyetértést mutatnak. Több ítélet *expressis verbis* megállapítja, miszerint az irányadó felelősségi forma a közigazgatási jogkörben okozott károkért fennálló felelősség.⁷⁹ Ennek indoka az az ítéleti hivatkozás, amely szerint a szabadság elvonásával járó fogva tartás a bv. szervnek a közhatalom gyakorlása során kifejtett olyan tevékenysége, amelyre a közhatalmi jogkörben okozott

⁶⁹ Szegedi Törvényszék 7.P.21.830/2016/18.

⁷⁰ Szegedi Törvényszék 7.P.21.830/2016/18. az eBDT 2016/3507., eBDT 2015/3337. jogesetekre hivatkozással

⁷¹ Fővárosi Törvényszék P.23936/2017/28. a BDT 2015.33.37. jogesetre, a Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.21.077/2014/6/II. eseti döntésére hivatkozással

⁷² Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.161/2017/22. az EBH 2007. 1598., BH 2008. 12. jogesetekre hivatkozással

⁷³ E jogszabályok számtalanszor módosított rendeletek. Ide tartozik a 6/1996. (VII.12.) IM rendelet, az azt megváltoztató 12/2010. (XI. 9.) KIM rendelet, a 16/2014. (XII. 19.) IM rendelet, az azt módosító 6/2015. (III. 30.) IM rendelet és 24/2016. (XII. 23.) IM rendelet.

⁷⁴ Győri Ítéltábla Pf.III.20.192/2017/8., Szolnoki Törvényszék 6.P.20.865/2018/21.

⁷⁵ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.398/2016/24/I., Veszprémi Törvényszék 7.P.20.236/2015/73/I.

⁷⁶ Lásd: Varga Zs. András alkotmánybíró 32/2014. (XI. 3.) AB határozathoz fűzött különvéleménye, 32/2014. (XI. 3.) AB határozat [89]

⁷⁷ Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.21.274/2016/3/II.

⁷⁸ Bár az Európai Börtönszabályok szerint a belső jogban kell meghatározni a minimum normákat (alapterület, légköbméter, stb.), azonban értelemszerűen tekintettel kell lenni a magasabb, alapvető jogokat védő elvi tételekre, például az emberi méltóság korlátozhatatlanságára vagy az EJEE 3. cikkében foglalt tilalmakra ezek megalkotása során.

⁷⁹ Debreceni Törvényszék P.20889/2015/12., Szombathelyi Törvényszék P.20128/2016/69.

károkozás szabályait kell alkalmazni.⁸⁰

Ennek megfelelően a felpereseknek a Ptk. közigazgatási jogkörben okozott károkra irányadó speciális, valamint a deliktuális kárfelelősség általános feltételeinek fennálltát kell bizonyítani, kivéve a jogsértés tényén túli hátrányt.⁸¹ A speciális szabály részletezve nem jelent mást, minthogy a „*közigazgatási jogkörben okozott kárért a felelősséget akkor lehet megállapítani, ha a kárt közhatalom gyakorlásával vagy annak elmulasztásával okozták, és a kár rendes jogorvoslattal, továbbá a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata iránti eljárásban nem volt elhárítható.*”⁸² Az általános szabályt illetően pedig szem előtt tartandó, miszerint „*aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentessül a felelősség alól a károkozó, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.*”⁸³ Az előbbieken vázoltakon túl következetes alapvetés, hogy csak kirívóan súlyos jogsértés vezethet a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítéséhez,⁸⁴ így a Ptk. 2:52. § (2) bekezdésében rögzített utalószabály mentén a sérelemdíj megítéléséhez is.⁸⁵ Mindezt illetően tehát a bírói gyakorlat egységesnek mondható, még ha néhány ítélet konkrétan nem is utal a felelősségi alakzatra.

Összegezve tehát feltétel a kirívó súlyú, jogellenes személyiségi jogsértés és a felróhatóság, valamint a közhatalom gyakorlása és a jogorvoslati lehetőségek kimerítése vagy hiánya. Egy irányba mutatóak az ítéletek azt illetően, hogy pusztán a személyiségi jogok megsértése nem váltja ki a sérelemdíj alkalmazását,⁸⁶ hiszen az nem objektív jellegű szankció.⁸⁷ Feltételül szabják a bizonyos mérvű⁸⁸ nem vagyoni sérelmet,⁸⁹ lévén a felperes a Ptk.⁹⁰ megfogalmazása szerint az őt ért nem vagyoni sérelemért követelhet sérelemdíjat. Azaz a nem vagyoni sérelem bekövetkezése a sérelemdíj feltétele.⁹¹

A személyiségi jogsértéssel kapcsolatos bírósági vélemények a korábbiakban már kifejtésre kerültek, így következő szempontként a felróhatóság kérdése kerül a vizsgálat fókuszába. Ezt illetően ugyancsak széttartás jellemzi a judikatúrát. Egyes ítéletek elfogadják azokat az – eseti döntésekre⁹² alapított – alperesi hivatkozásokat, miszerint a bv. intézeteknek a felperesek befogadása fölött mérlegelésük nincs, így az elhelyezési körülményeket előíró szabályok megszegése körében vétkesek, magatartásuk nem felróható. Ennek megfelelően sérelemdíjra kötelezésre sincs lehetőség.⁹³ Hovatovább nemhogy diszkrecionális jogkörük nincs, de két, egymással antagonisztikus ellentétben álló kötelezettség – a befogadás és az emberi méltóság biztosítása – terheli őket. Ennek értelmében nemcsak, hogy hiányzik a felróhatóságuk, hanem az ilyen körülmények között fogalmilag nem is értelmezhető.⁹⁴ A felróhatóság alóli mentesülés kapcsán más ítéletek számba veszik még, hogy az intézetek a túlszűfolttsággal kapcsolatban rendszeres jelzéssel élnek a BVOP felé, vagy részt vesznek a BVOP által vezetett országos telítettségekigyenlítő programban. Tekintettel vannak továbbá az alperesek által citált objektív körülményekre – jelesül a szűkös költségvetési forrásokra és a tulajdoni viszonyokra –, amelyek között az intézetek az elhelyezési körülményeken javítani nem képesek.⁹⁵ Megfogalmazza az ítéletek bizonyos – relatíve szűk – hányada, hogy az elhelyezési körülmények biztosítása az állam, illetőleg a Belügyminisztérium feladata, így az alperesi intézetek ezek hiányosságaiért nem felelnek.⁹⁶ Véleményük szerint, amennyiben az önálló jogi személyiséggel rendelkező bv. intézetnek az

⁸⁰ Győri Ítéltábla Pf.V.20.131/2018/3/I., hasonlóan a BH 2001. 319. eseti döntéshez

⁸¹ Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.465/2018/6.

⁸² Ptk. 6:548. § (1)

⁸³ Ptk. 6:519. §

⁸⁴ Hasonlóan: eBDT 2008. 1817., EBH 2002. 750.

⁸⁵ Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.521/2015/16.

⁸⁶ Debreceni Ítéltábla Pf.IV.20.418/2018/4.

⁸⁷ Veszprémi Törvényszék 5.P.20.228/2016/97.

⁸⁸ Ez a bizonyos mérték a legtöbb európai országban *de minimis* szabályként jelentkezik, amely szerint a bagatell jogsérelmek nem érdemesek kompenzációra. Koziol azzal a példával él, hogy amennyiben egy állomás tömegében valaki lábujjára lépnek, az nem kíván kompenzációt, hiába jár fájdalommal, kellemetlenséggel – lásd: KOZIOL, 2015.

⁸⁹ BDT 2018. 3821.

⁹⁰ Ptk. 2:52. § (1)

⁹¹ BDT 2018. 3821.

⁹² BDT 2011. 2404., BDT 2013. 2969.

⁹³ Debreceni Törvényszék P.20889/2015/12.

⁹⁴ Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.20.660/2018/6/II.

⁹⁵ Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.066/2016/4. határozatában említett elsőfokú ítélet

⁹⁶ Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.21.204/2016/6. határozatában említett elsőfokú ítélet

előírt kötelezettségeit csak úgy áll módjában teljesíteni, hogy a fogvatartottak elhelyezésével kapcsolatos egyes jogszabályokat megszegi, úgy felróhatóság hiányában a felelőssége nem állapítható meg.⁹⁷ Ilyetén véleményüket a bíróságok számos hivatkozással⁹⁸ igyekeznek alátámasztani. Az ítéletek e csoportja tehát kategorikusan kijelenti, hogy a már említett objektív körülmények között az intézetek felelőssége nem állapítható meg, mert hiányzik az egyik konjunktív feltétel, jelesül a felróhatóság.

Ezzel ellentétes irányú ítéletek megállapítják az alperesi intézetek felróhatóságát. E bírói határozatok azt az alapvetést tekintik kiindulópontnak, miszerint a jogszabályok betartása, a felperesek megfelelő elhelyezéséről való gondoskodás az alperesek feladata.⁹⁹ Jogi érvelésük alátámasztására e bíróságok is számos hivatkozást tesznek.¹⁰⁰ Szintén e hivatkozásokra tekintettel vezetik le az előzőekből azt, hogy az alperesi felelősség fennáll, a felróhatóság nemcsak értelmezhető, hanem meg is állapítható.¹⁰¹ Ennek oka, hogy a kellő körülmények biztosítása ugyancsak jogszabályi kötelezettsége az intézeteknek, ezen előírás teljesítésének elmulasztása pedig felróható magatartást jelent.¹⁰² Szerintük önmagában a jogszabályban írt befogadási kötelezettség léte a bv. intézetet nem mentesíti a szintén jogi normában rögzített elhelyezési körülmények biztosításának, valamint az emberi méltóság tiszteletben tartásának kötelezettsége alól.¹⁰³ Ez következik ugyanis a kötelezettségeknek az emberi méltóság korlátozhatatlanságának szem előtt tartásával történő összevetéséből.¹⁰⁴ Hasonlóan kezelik ezen ítéletek a gazdasági fedezethiányra történő alperesi hivatkozásokat is.¹⁰⁵ Ezt illetően is kifejtik, hogy ez nem adhat alapot a felelősség alóli mentesülésre.¹⁰⁶ Ilyetén véleményüket a Ptk. 3:406. §-hoz fűzött kommentárja is megerősíti, amikor kimondja: „*a polgári jogi kötelezettségek fennállta és mértéke szempontjából közömbös az, hogy a kötelezett rendelkezik-e a kötelezettség teljesítéséhez szükséges forrásokkal.*” Analógiaként említi egy ítélet¹⁰⁷ a hatóságok ügyellátási, illetve az egészségügyi intézmények betegellátási kötelezettségeit: ha ezek megszegése esetén nem lehet a gazdasági fedezethiányra hivatkozni, akkor a bv. intézetek sem tehetik ezt a befogadási kötelezettségüket illetően. Ezeket az álláspontokat a Kúria is alátámasztotta, amikor *expressis verbis* kimondta,¹⁰⁸ a befogadási kötelezettségre és a szűkös költségvetési forrásokra hivatkozással a felelősség alól az alperesek nem menthetik ki magukat.¹⁰⁹ Ami az állam felelősségét illeti, egyértelműen kitűnik nem egy ítéletből, hogy az állammal szemben polgári jogi jogviszony keretében vagyoni igény csak akkor érvényesíthető, az állam helytállása csak akkor állapítható meg, ha azt jogszabály kifejezetten lehetővé teszi.¹¹⁰ Erre eklatáns példa a Bv.tv. 2017. január 1-jei módosításával bevezetett speciális nemperes kártalanítási eljárás. Fontos azonban leszögezni, hogy a sérelemdíj történetének közel felében a téma kapcsán ilyen, az államot érintő jogi szabályozás nem létezett.¹¹¹ Ilyenkor, mivel a bv. során a felperesek közvetlenül az intézetekkel kerültek jogviszonyba – szemben a komplex bv. jogviszonyt említő alperesi hivatkozásokkal¹¹² –, az elhelyezés körében őket ért sérelmek miatt igényt is velük szemben érvényesíthetnek.¹¹³ Kifejezetten az intézeteket említi számos kúriai ítélet,¹¹⁴ amelyek szerint az önálló jogi személyiséggel bíró alperesek tartoznak felelősséggel a felpereseket az intézményben

⁹⁷ Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.521/2015/16.

⁹⁸ Például eBDT 2013. 2969., eBDT 2011. 2402. eseti döntések, hasonlóan a Fővárosi Ítéltábla Pf.IX.20.888/2013/5., a Pécsi Ítéltábla Pf.II.20.390/2013/6., a Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.059/2015/2. határozataihoz

⁹⁹ Fővárosi Ítéltábla 17.Pf.20.581/2018/8-II.

¹⁰⁰ Például Kúria Pfv.IV.21.654/2015/11., közzétéve BH 2016/9/240. szám alatt, hasonlóan a Győri Ítéltábla Pf.III.20.149/2016/4., a Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.050/2016/5. határozataihoz

¹⁰¹ Fővárosi Törvényszék P.20305/2017/20.

¹⁰² Pécsi Ítéltábla Pf.VI.20.036/2016/5.

¹⁰³ Fővárosi Ítéltábla 6.Pf.20.256/2018/8-II.

¹⁰⁴ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.398/2016/24/I.

¹⁰⁵ Győri Ítéltábla Pf.V.20.131/2018/3/I.

¹⁰⁶ Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.173/2017/4.

¹⁰⁷ Fővárosi Törvényszék P.21149/2019/11.

¹⁰⁸ Kúria Pfv.IV.21.344/2015/6. és Pfv.IV.21.654/2015/11., utóbbi közzétéve BH 2016. 240. szám alatt

¹⁰⁹ Debreceni Ítéltábla Pf.II.20.489/2017/3.

¹¹⁰ Győri Ítéltábla Pf.V.20.131/2018/3/I.

¹¹¹ Győri Ítéltábla Pf.I.20.348/2018/3.

¹¹² Ezek szerint a bv. jogviszony nem pusztán a fogvatartott és az alperesi intézetek között jött létre, lévén annak részesei a bv-ben közreműködő más szervek és az állam is.

¹¹³ Győri Ítéltábla Pf.II.20.060/2017/4/I.

¹¹⁴ Kúria Pfv.IV.21.654/2015/11. részitélete, Pfv.IV.21.344/2015/6.

ért sérelmekért.¹¹⁵ Így igényt érvényesíteni is velük szemben lehet.¹¹⁶

A sérelemdíj jogintézményének korai éveit nézve nehéz lenne megmondani, hogy a két vélemény közül melyik tekinthető a többségnek. Talán utóbbi követőtáborra enyhén nagyobb, de a számbeli eltérés kezdetben itt nem olyan kiemelkedő. Csak később válnak erősen prevalenssé a második csoportba tartozó ítéletek, amelyek véleményem szerint is megalapozottabbak. Az talán vitán felül áll, hogy az állam felelőssége nem állapítható meg ezt külön kimondó rendelkezés hiányában, hiszen az a bv-ben önálló jogi személyiséggel rendelkező intézetek útján vesz részt. A fogvatartottak ténylegesen ezekkel kerülnek kapcsolatba, a sérelmek az általuk biztosított elhelyezés kapcsán keletkeznek. Nem tehető polémia tárgyává a költségvetési forrásokra való hivatkozás eredménytelenségének kérdése sem. Analógiával élve, egy személyiségi jogokat sértő természetes személy sem mentesülhet a sérelemdíj fizetése alól szűkös jövedelmi és vagyoni viszonyaira tekintettel. Nem lehet ez máshogy az alperesi intézetek mint jogi személyek esetében sem. Ugyanez igaz a tulajdoni viszonyokra is. Ami a BVOP felé tett jelzéseket vagy a telítettségek kiegyenlítő programban való részvételt illeti, az szintén nem zárhatja ki a felróhatóságot. Azonban talán a sérelemdíj összegének megállapítása körében csökkentő tényezőkként figyelembe lehetne venni ezeket, hiszen bár a felróhatóságot nem zárják ki, de valamelyest az elvárható magatartás irányába mutatnak. A felróhatóság kérdése a jogszabályi körülményekre nézve már kevésbé egyértelműnek ígérkezik. A befogadás, illetve a körülmények emberhez méltó módon történő biztosítása valóban ellentétes irányba mutató, a magyar büntönhelyzetben egymást kizáró előírások. Ugyanakkor egyetértek azon bírói érveléssel, miszerint tekintettel kell lenni az emberi méltóság korlátozhatatlan, sérthetetlen, lényegi magvát nézve érinthetetlen attribútumaira.¹¹⁷ Ez nyilván nem eredményezheti a befogadási kényszer alóli mentesülést, de megalapozhatja a felróhatóságot, hiszen az emberi méltóság megsértése semmilyen körülmények között nem minősíthető elvárható magatartásnak. Ugyanezen az alapon kijelenthető, hogy az emberi méltóság sérelmére a befogadási kötelezettség jogszabályi engedélyként nem szolgálhat.

Arra, hogy a büntetés-végrehajtás közhatalom gyakorlása körében történik, a korábbiakban már utaltam. A közigazgatási jogkörben okozott kárért fennálló felelősség másik speciális feltétele a jogorvoslati lehetőségek kimerítése – vagy hiánya –, ami kapcsán viszont többféle álláspont is kialakult. Érdemes tekintettel lenni arra, hogy a határozatok többsége szerint a felperesek élnek előzetes jogorvoslati lehetőséggel,¹¹⁸ azonban ez néhány esetben elmarad.¹¹⁹ Polémia csak az utóbbi esetben merül fel. Az ítéletek egy csoportjában a bíróság úgy véli, hogy a felperes a konjunktív feltételek hiánya miatt nem érvényesíthet igényt, ha nem élt korábban a bv. normák¹²⁰ által biztosított igényérvényesítési út, a panasz lehetőségével. Ennek oka, hogy magával a panasszal lehetősége nyílt volna a sérelmei elhárítására,¹²¹ mert az intézet belső szervezéssel, adekvát logisztikai megoldásokkal esetleg enyhíthetett volna a körülmények sérelmes jellegén.¹²² Tehát amennyiben panaszt nem emel a fél, úgy megállapítják, hogy a jogorvoslati jogait nem merítette ki.¹²³

Ezzel merőben ellentétes véleményt valló bíróságok szerint az alperes alappal nem hivatkozhat arra, hogy a felperes az elhelyezési körülményekkel összefüggésben panaszt nem nyújtott be, mivel számára ezt semmilyen rendelkezés nem tette kötelezővé.¹²⁴ Emellett a hasonló szellemiségű ítéletekben kifejtésre kerül, hogy a panasz jogintézménye a túlszűfolttság megszüntetésére nyilvánvalóan nem alkalmas. Nincs tehát a téma kapcsán olyan jogorvoslati eszköz, ami a sérelmek elhárítására alkalmas lenne, így a jogorvoslat hiánya alapján megvalósul a speciális feltétel.¹²⁵ Kétélű fegyver az objektív körülményekre hivatkozás az alperesek részéről a felelősség alóli mentesülés körében, mivel a bíróságok épp e tényezőkre alapozva minősítik

¹¹⁵ Veszprémi Törvényszék 5.P.21.555/2016/6.

¹¹⁶ Kúria Pfv.IV.20.036/2018/6., hivatkozással a BH 2016. 240. eseti döntésre

¹¹⁷ Veszprémi Törvényszék 7.P.20.236/2015/73/I.

¹¹⁸ Szegedi Törvényszék 7.P.21.830/2016/18.

¹¹⁹ Fővárosi Törvényszék P.21970/2017/31.

¹²⁰ 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet 6. § (2); 16/2014 (XII. 19.) IM rendelet 7. § (2); Bv.tv. 21. § (1).

¹²¹ Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.21.274/2016/3/II.

¹²² Szegedi Ítéltábla Pf.I.20.465/2018/6.

¹²³ Szombathelyi Törvényszék P.20496/2018/13.

¹²⁴ Győri Ítéltábla Pf.II.20.061/2017/4.

¹²⁵ Fővárosi Ítéltábla 5.Pf.20.660/2018/6/II.

alkalmatlannak a panaszt a sérelmek orvoslására.¹²⁶ Ezt támasztja alá az a – BDT 2017.36.20. számú eseti döntést felhívó – bírói döntés, ami szerint a sérelemdíj iránti igény bíróság előtti érvényesítését nem kell megelőznie az alperesi intézmény előtti eljárásnak,¹²⁷ azt pusztán a Ptk. 6:548. § (1) bekezdése szerinti kártérítés iránti kereset esetén kell kötelező jelleggel igénybe venni.¹²⁸ Alapvetően tartják e bíróságok azt az alperesi hivatkozást is, miszerint a panasz elmaradása következtében az intézeteknek nem volt tudomásuk arról, hogy jogsértést követnek el, okkal vélhették magatartásukat jogszerűnek.¹²⁹

Meggyőződésem szerint a második csoportba tartozó – többségi – ítéletek helyezkednek helyes dogmatikai alapokra. A túlzásfólytsággal összefüggésben a panasz jogintézménye nem vezethet a vázolt objektív körülmények között a sérelmes helyzet orvoslására. Amennyiben eredményes lehetne, úgy az azt jelentené, hogy az intézet a legcsekélyebb mértékben sem tett eleget az emberi méltóság tiszteletben tartásának és a fogvatartottak megfelelő elhelyezésének, a sérelmet a legkisebb gondosság tanúsításával elháríthatta volna. Ugyanakkor a jóhiszeműség és tisztesség elvével¹³⁰ ellentétes magatartást minden előzmény nélkül feltételezni nem lehet. Különös tekintettel kell lenni arra, hogy a fentiekben már ismertetett, átlagosan 130-140%-os, de sok esetben ezt messze meghaladó telítettségi arányok mellett okkal feltehető, hogy a pusztán belső intézkedések nem lettek volna elégségesek. Következésképpen hatékony jogorvoslati eszköz nem állt a felperesek rendelkezésére, így annak elmulasztása nem eredményezheti a felelősség megállapításának elmaradását.

5. A sérelemdíj és a kártalanítás kapcsolata¹³¹

Vizsgálni szükséges a sérelemdíj és a Bv.tv.-ben 2017. január 1-jétől megjelenő kártalanítás egymáshoz való viszonyát. Előbbi egy klasszikus, polgári bíróság előtt zajló peres eljárás keretében érvényesíthető, utóbbi pedig egy, a bv. bírósági hatáskörébe delegált (Boda, 2020.) nemperes eljárás során igényelhető jogi instrumentum.¹³² Elemi különbség még a két jogintézmény között, hogy míg az elhelyezési körülményekből eredő személyiségi jogsértés esetén érvényesíthető sérelemdíj a fentiekben ismertetettekkel összhangban az alkalmazandó felelősségi rezsimhez képest felróhatósági alapú kompenzációs eszköz, addig a kártalanítás sérelmes elhelyezési körülmények esetén felhívható, felróhatóságtól független jogi instrumentum. (Kiss, kézirat)

Érdeemes kitérni arra, hogy a bírói gyakorlat miként kezeli a két jogintézmény kapcsolatát. A III. fejezet alatt az alperesi ellenkérelmek kapcsán már taglalásra került, hogy a bv. intézetek alkalmanként hivatkoznak arra, hogy a Bv.tv. módosítása a kártalanítást visszaható hatállyal vezette be, ami az ő felelősségüket kizárja. Ez már magával a Bv.tv. szövegével is ellentétes értelmezés, hiszen a jogszabály átmeneti rendelkezéseiben¹³³ *expressis verbis* szerepel, hogy a 2017 előtti időszakra nézve legfeljebb az nyújthat be kártalanítási igényt, akinek a sérelme a módosítás hatályosulását megelőző egy éven belül, azaz 2016 folyamán szűnt meg. Ez utóbbi körbe tartozó személyek szabad döntésén múlik, hogy melyik jogintézményt kívánják érvényesíteni. (Kiss, kézirat) Ebből következően 2016-nál korábbra a retrospektív hatály nem érvényesül, s a jogszabály a polgári jogi igényérvényesítést még 2016-ra nézve sem zárja ki, így ezen alperesi hivatkozások egyértelműen alapvetően alaptalanok. Azok, akiknek az alapvető jogukat sértő elhelyezési körülményeik 2016 előtt végérvényesen megszűntek a büntetés teljes időtartamára nézve, kártalanítási igényt semmiképp sem terjeszthetnek elő.¹³⁴

Azokra nézve, akiknek a sérelmei 2017-ben vagy azután szűntek meg, a fenti választás már nem merül fel, ők az elhelyezési körülmények kapcsán csak kártalanítást követelhetnek.¹³⁵ (Kiss, kézirat) Azonban fontos, hogy ez a sérelmek megszűnésének, s nem az igényérvényesítésnek az idejére vonatkozik. Az elévülésre

¹²⁶ Győri Ítéltábla Pf.III.20.060/2018/3.

¹²⁷ Fővárosi Törvényszék P.22029/2017/27.

¹²⁸ Fővárosi Törvényszék P.24047/2017/55.

¹²⁹ Győri Ítéltábla Pf.IV.20.298/2017/3.

¹³⁰ Ptk. 1:3. §

¹³¹ E kapcsolat módosítható a T/13954. törvényjavaslat.

¹³² Fővárosi Ítéltábla 17.Pf.20.581/2018/8-II.

¹³³ Bv.tv. 436. § (10) a)

¹³⁴ Gyulai Törvényszék 10.P.20.250/2017/38., hasonlóan Fővárosi Ítéltábla 5.Pkf.25.248/2018/3.

¹³⁵ BDT 2018. 3850.

tekintettel például előfordulhat, hogy a felperes 2015-ben szabadult a bv. intézetből, de a bírósághoz csak 2019-ben fordult. Ekkor értelemszerűen nem alkalmazhatóak a Bv.tv. kártalanításra irányadó szabályai.¹³⁶ Ez a hatás egyébként annyira markáns, hogy a sérelemdíj iránti ítéletek száma egyelőre nem mutat csökkenő tendenciát, azaz a felperesek nagy számban érvényesítenek igényt a már évekkal ezelőtt megszűnt jogsértésekkel összefüggésben. Érdekes kérdés azonban, hogy mi történik azokkal, akik nem érvényesítik a kártalanítás iránti igényüket az arra nyitva álló fél éves jogvesztő határidőn belül. A bírák szerint ennek az elmulasztása nem vezethet a személyiségi jogok védelmének erodálásához, azaz a polgári jogi elévülési időn belül ekkor még lehet sérelemdíjat igényelni a polgári bíróságnál.¹³⁷

Ami a kártalanítást mint *terminus technicus* illeti, azon alperesi hivatkozások, amelyek szerint a jogalkotó ezzel legitímálta az alapvető jogokat eredendően sértő elhelyezési körülményeket, teljességgel alaptalanok. A bírói kar az ítéletek alapján egyetért abban, hogy bár névleg kártalanításról rendelkezik a jogalkotó, azonban tartalmilag ezt kártérítésnek kell tekinteni.¹³⁸ Ebből fakadóan nem lehet az okozott sérelmek legitím voltára hivatkozni.

Fontos distinkció még, hogy kártalanítást csak a szűken értelmezett elhelyezési körülmények mint objektív tényezők kapcsán lehet igényelni. Az ezen túlmutató jelenségeket – mint például az orvosi ellátás inadekvát voltát, az örök jogsértő magatartását (Kiss, kézirat) – illetően lehetőség van sérelemdíjat követelni.¹³⁹ Ugyanakkor, ha valamilyen jogsértést kártérítéssel már balanszíroztak, ugyanezen okokra hivatkozva további tényállási elemként többsérelem felhozása nélkül sérelemdíj már nem igényelhető.¹⁴⁰

6. Befejezés

Dolgozatomban törekedtem arra, hogy 2014-től kezdődően felvázoljam az alapvető jogokat sértő elhelyezési körülményekkel összefüggésben felmerülő sérelemdíj iránti igényekre irányadó, esetenként többségi és kisebbségi bírósági álláspontokat, közülük kiemelve azokat, amelyek véleményem szerint helyesnek tekinthetők.

Az elsődleges kutatási kérdés kapcsán összegzésképp egy ideális modell felvázolását kísérem meg a kézirat lezárása szempontjából hatályos joghelyzet szerint. E modellben a felperes az objektív elhelyezési körülményeken túli sérelmeket jelöl meg, amelyek személyiségének lényegi belső magvát érintik, s kirívó súlyúak, nem vagyoni hátrányt okoznak. Ennek megfelelően elkerüli a kollíziót a kártalanítással, illetve tartózkodik az olyan – például processzuális jellegű – jogsérelmekre való hivatkozástól, amely sérelemdíjjal nem orvosolható. E sérelmeit megfelelően bizonyítja, amelynek megkönnyítése érdekében még a fogva tartása idején panasszal él. Ha e panasz elmaradna, az az igényérvényesítést nem zárja ki, csak a bizonyítást nehezíti el. Az alperes ezekre reagálva az ideális modell szerint nem kísérel meg a személyiségi jogsérelmek relativizálását, s nem hivatkozik a passzív perbeli legitimációjának hiányára sem. Felelősségét nem kimenteni, hanem enyhíteni törekszik. Ennek érdekében hívja fel az objektív körülményeket, s megkísérel igazolni, hogy ezek között az elvárható magatartás irányába mutató tevékenységet végzett, például részt vett a BVOP telítettségkiegyenlítő programjában. A bíróság ezeket megfelelően számba veszi, a személyiségi jogok sérelmét a kirívóan inadekvát körülményekből fakadóan automatikusan megállapítja. Továbbá sérelemdíjat ítél meg az arra érdemes jogsérelmek orvoslására az irányadó felelősségi rezsim, a közigazgatási jogkörben okozott károkért fennálló felelősség szabályainak megfelelő alkalmazásával. A sérelemdíj mértékét pedig egy összegben, az eset összes körülményeinek figyelembevételével határozza meg.¹⁴¹

Ami a másodlagos kutatási kérdést illeti, kétségtelen, hogy az alperesi intézetek valóban nem tudják önállóan orvosolni a helyzetet, még ha ez a felelősség alól nem is menti fel őket. Ebből eredően egyértelműen állami beavatkozásra van szükség a helyzet kezeléséhez. Nem látszik más megoldás mutatkozni, mint a meglévő

¹³⁶ Debreceni Törvényszék 5.P.20.190/2019/19.

¹³⁷ Fővárosi Törvényszék P.21509/2019/14.

¹³⁸ Kúria Pfv.IV.20.036/2018/6.

¹³⁹ Fővárosi Ítéltábla 17.Pf.20.107/2019/4-II.

¹⁴⁰ Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.21.083/2018/4/II.

¹⁴¹ Ptk. 2:52. § (3) bek.

bv. épületek bővítése, modernizálása, esetleg új intézetek kialakítása. Kiviláglik a statisztikai adatokból,¹⁴² hogy 2019-re, ha nem is közel, de közelebb kerültünk ahhoz, hogy éves és országos átlagban a túlszűfolttság ne legyen elkerülhetetlen. Néhány nagyobb szabású férőhelybővítéssel, illetve a BVOP telítettségkiegyenlítő programjának adekvát igénybevételével a helyzet hamar nyugvópontra érhetne. Bár azt hozzá kell tenni, hogy a Magyarországra jellemző punitív büntetőpolitika mellett ezek az új férőhelyek is hamar megtelnének. Következésképp a tényleges és hosszú távú megoldást a fentiekkel kiegészülve egy kevésbé szabadságvesztés-centrikus attitűd jelentené. Ez pedig nemcsak a fogvatartottak számára lenne előnyös. A reintegráció komplex témájába bocsátkozás nélkül, pusztán a formál logika segítségével levezethető, hogy a fogvatartottak reszocializációja is gördülékenyebb és eredményesebb lehetne olyan körülmények között, amik az emberi minőség minimumait kiszolgálni képesek. Ennek megfelelően állampolgári szinten is profitálni lehetne az ilyen intézkedések foganatosításából. Nem beszélve arról, hogy hosszútávon magának az államnak is költséghatékony megoldást jelentene az említett nagy volumenű beruházások végrehajtása, hiszen jelentősen csökkennének a felperesek számára jogos kompenzációként – például többek között sérelemdíj formájában – fizetett összegek. Elmondható tehát, hogy a helyzetet elsősorban büntetőpolitikai megközelítéssel kellene kezelni. Mindezen lépések foganatosításáig azonban továbbra is szükség van a polgári jog eszköztárára, jelesül a helyes jogtudományi alapokra helyezkedő döntések során meghozott, gondos, alapos, s legfőképpen független bírói tevékenység útján kimunkált sérelemdíjak megítélésére és folyósítására.

¹⁴² A 2019. december 31-i adat szerint Magyarországon a túlszűfolttság aránya 110,1%-os, vagyis 100 férőhelyre országos és éves átlagban 110,1 fogvatartott jut – lásd: <https://www.prisonstudies.org/country/hungary> (2020. 08. 05.)